

2016 рік

УДК: 378.147.091.313:784

Людмила Онофрійчук, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Проблема інтеграції знань у процесі підготовки студентів до диригентсько-хорового виконавства

У статті розглянуто проблему підготовки студентів у класі хорового диригування до майбутньої професійної діяльності в загальноосвітній школі на основі інтеграції знань; визначено комплекс диригентсько-хорових умінь і навичок, необхідних для застосування на практиці.

Ключові слова: *інтеграція, інтеграція знань, диригентсько-хорове виконавство.*

Людмила Онофрійчук, кандидат педагогических наук, доцент кафедры вокально-хоровой подготовки, теории и методики музыкального образования Винницкого государственного педагогического университета имени Михаила Коцюбинского

Проблема интеграции знаний в процессе подготовки студентов к дирижерско-хоровому исполнительству

В статье указано на необходимость интегрированного подхода на занятиях по хоровому дирижированию к знаниям студентов – будущих учителей музыкального искусства; определено комплекс дирижерско-хоровых умений и навыков, необходимых для практической работы в общеобразовательной школе. 263

Ключевые слова: интеграция, интеграция знаний, дирижерско-хоровое исполнительство.

Ludmila Onofrichuk,

Ph. D.(Pedagogica) Associate

Professor Vinnitsa State Pedagogical University by Mihail Kocyubinskij

The problem of knowledge integration in the process of preparing students for conducting and choral performance

This article shows the problem of training students in the class of choral conducting for future careers in secondary school that based on the integration of knowledge; determining complex of choral and conducting skills needed to apply in practice.

Key words: *integration, integration of knowledge, conducting and choral performance.*

Постановка проблеми. ХХІ ст. ставить перед освітою нові вимоги, зумовлені потребою в її радикальній модернізації. Сучасна парадигма вищої освіти передбачає формування мобільного, універсального фахівця, здатного до інтегрування знань, майбутнього генерування нових ідей та оригінальних рішень у нестандартних ситуаціях життя. Тому реформування передовсім стосується оновлення технологій навчання і виховання.

Прагнення до високохудожнього проявляється через потребу у самовдосконаленні, пізнанні навколишнього світу та мистецтва як арсеналу гуманістичних, естетичних та моральних цінностей.

У всіх сферах сучасного суспільства (культури, економіці, науці) відбуваються інтеграційні процеси. У вищій школі інтеграція змісту освіти сприяє формуванню у студентів системи знань і

умінь, пов'язаних із майбутньою професією. При цьому одним з найважливіших критеріїв оцінки якості підготовки спеціаліста є його вміння використовувати знання на практиці.

Водночас змінюються шляхи дослідження системи музично-освітнього процесу, диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в системі професійної музично-педагогічної освіти. В умовах нових вимог педагогічної освіти 264 підготовка вчителів передбачає не тільки поліпшення змісту і методики професійної підготовки з метою досягнення високого рівня компетентності, а й підвищення ролі інтегративного підходу до формування духовного світу особистості. Тому на часі актуальність і науково-практична цінність досліджуваної проблеми.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз науково-методичної літератури, накопичений художньо-педагогічний досвід вказують на те, що в педагогічній науці посилюються процеси інтеграції. Реалії життя все більше переконують у тому, що ці проблеми досить складно розв'язати в рамках традиційних методик навчання, тому що вони не враховують сучасних тенденцій в освіті та вихованні. Саме тому оновлення змісту художньої освіти пов'язане з інтеграцією знань, методів, форм навчання.

Проблема професійної підготовки учителя музичного мистецтва набула широкого висвітлення у загальнотеоретичних розробках педагогів, мистецтвознавців (Є. Абдуллін, О. Апраксина, Л. Арчажникова, Л. Горюнова, Г. Ципін та ін). До проблеми професійної диригентсько-хорової підготовки учителя музичного мистецтва звертаються такі педагоги-дослідники: І. Алієв, В.

Смельянов, А. Менабені, Л. Пашкіна, які вивчають питання вокальної підготовки. Виконавська діяльність є предметом дослідження психологів, музикознавців, педагогів-музикантів (Л. Бочкарьов, Г. Ципін, В. Петрушин, Л. Баренбойм, Г. Коган та ін.).

Інтегрований підхід до професійної підготовки студентів у галузі музичного виконавства вивчають Л. Безбородова, Н. Шишлянникова, В. Желудкова, Л. Козирева, В. Пилипенко.

Метою статті є висвітлення значення інтегративних знань у підготовці студентів до диригентсько-хорового виконавства; визначення процесу формування комплексу диригентсько-хорових умінь і навичок та їхнього застосування в педагогічній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція в освіті є відображенням тенденцій, які характеризують усі сфери людської діяльності. При цьому інтеграція як об'єктивне необхідне начало організації реального педагогічного процесу дає змогу розв'язати багато проблем, пов'язаних із багатопредметністю, збільшенням обсягу інформації та ін. А це, зі свого боку, передбачає перетворення масштабного обсягу знань і культурних цінностей в інтелектуальний потенціал кожної особистості; перехід від часткових знань, окремих понять, предметів до розуміння змісту і внутрішнього взаємозв'язку між ними.

Інтеграція як складний структурний педагогічний процес впливає з необхідності навчити студентів сприймати явища з різних позицій; розвинути вміння використовувати свій інтелектуальний багаж із різних галузей знань на практиці при розв'язанні конкретного творчого завдання; сформувати вміння і навички

проводити самостійні дослідження. Це сприяє самореалізації спеціаліста в різних сферах професійної діяльності, створенню умов для його цілісного розвитку, встановленню тісних зв'язків між навчанням і практичною діяльністю.

Методичною основою інтегрованого підходу до навчання є формування знань про навколишній світ та його закономірності, розширення інформаційної сфери, а також установа міжпредметних зв'язків при засвоєнні наук.

Мета інтегрування – не тільки продемонструвати загальне між навчальними дисциплінами, а й через їхній органічний зв'язок дати студентам уявлення про єдність навколишнього світу. Необхідна умова інтеграції – наявність засадничої ідеї, реалізація якої забезпечує цілісність навчального курсу.

На думку О. Рудницької, відповідно до способів функціонування мистецтв потрібно враховувати три основних аспекти: вивчення окремих видів мистецтва (інтеграція відсутня); використання близьких за настроєм, стилем, жанром творів музики і живопису з метою посилення їх впливу на сприймаючого (інтеграція на рівні комплексу мистецтв); розгляд художнього синтезу, в якому відбувається органічне злиття різних видів художньої творчості (інтеграція на рівні художнього синтезу) [4, 121].

Музичне мистецтво дає змогу відчувати радість емоційного піднесення, бачити і втілювати прекрасне в реальність. Однак ізольований підхід до розгляду різновидів мистецтва здебільшого призводить до обмеженості художнього мислення, недостатньої компетентності у розумінні творів мистецтва.

За визначенням Л. Школяр, термін «інтеграція» передбачає конкретні засоби, методи і прийоми досягнення цілісності музичного мистецтва, керування емоційною та інтелектуальною діяльністю учнів у їхній єдності, тісний взаємозв'язок музики з іншими предметами [6]. 266 Важливою складовою у змісті фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є диригентсько-хорова підготовка, що є складною системою, яка потребує набуття інтегрованих фахових компетенцій при вивченні цілого комплексу дисциплін, серед яких «Хорознавство» (змістовий компонент – знання); «Диригування», «Читка хорових партитур», «Хоровий клас», «Постановка голосу», «Аранжування» (змістовий компонент – уміння й навички).

Диригентсько-хорова підготовка студентів у ВНЗ передбачає постійну увагу до культурного розвитку студента-музиканта, який співає в хорі і працює з хором у ролі диригента, грає на музичних інструментах, вивчає теорію музики в інтегрованій системі компонентів мистецтва й освіти, що сприяє розвитку здібностей до творчого діалогу, стимулює до самопізнання, формує музичне сприймання та мислення, ставлення до іншої людини як найвищої цінності.

При цьому підвищується роль інтеграції навчального процесу, взаємозв'язку дисциплін як внутрішньої інтеграції – між музичними дисциплінами (сольфеджіо, гармонія, історія музики, вокал), так і зовнішньої – між предметами художнього, театрального і загальноосвітнього напрямів. Інтегрований вплив

мистецтв на студентів є основою розвитку їхніх художньо-творчих здібностей і професійної самореалізації у майбутньому.

Системний підхід до формування професійних якостей диригента-хормейстера передбачає також інтеграцію психолого-педагогічних і хорознавчих знань, які загалом розкривають зміст фахової підготовки диригента хору.

Діяльність хорового класу має свою специфіку, яка пов'язана зі співвідношенням навчально-виховних і концертно-виконавських завдань. Це співвідношення змінюється у процесі навчання. На початковому етапі навчально-виховна мета і завдання виконують визначальну роль. Хорові класи формуються зі студентів, які мають різний рівень довузівської підготовки. Більшість не має професійних вокальних даних, вокальної школи і досвіду співу в хоровому колективі. На музично-теоретичних заняттях студенти виконують пасивну роль як слухачі. Пріоритет теоретичної підготовки веде до того, що до практичної діяльності студенти не підготовлені. Крім недостатнього володіння вокальними навичками та диригентською технікою, характерна відсутність реакції на виконавські помилки, неуміння ставити чіткі завдання і контактувати з хоровим колективом. Причиною цих недоліків є недосконала структура процесу навчання, недостатнє функціонування міжпредметних та інтегрованих зв'язків при підготовці спеціалістів. Суперечність між процесами навчання і художнього втілення виникають при перенесенні занять із навчальних аудиторій у репетиційні – на хорові заняття.

У хорі сприймання і засвоєння музичного твору співвідносяться з виконавством. Творчий процес переходу від сприймання і пасивного засвоєння знань до активної творчої дії під час хорового співу зумовлює велике напруження фізичних і психічних сил.

Перед художнім утіленням у концертно-виконавській діяльності виникає необхідність серйозного вивчення елементарної техніки хорового співу, удосконалення рівня співацької майстерності завдяки репетиційній роботі. Рівень знань, ерудиції майбутнього керівника хору добре відчувається учасниками колективу, адже, щоб були зрозумілі творчі задуми і наміри диригента, потрібно мати високий ступінь впливу на співаків. На цьому етапі студенти-музиканти оволодівають «психотехнікою» (за К. Станіславським), яка включає музично-виконавську й акторську техніки під час публічного виконання. На думку відомого митця, на сцену потрібно перенести той настрій твору, який був відпрацьований на репетиціях. К. Станіславський зазначав, що потрібно вчитися на сцені, на очах у публіки: саме це дає блискучі результати. Участь у масових хорових сценах формує актора. Тому слід ставитися до участі в хорі як до важливого уроку [5].

Синтетичний характер театрального і хорового мистецтва передбачає наявність у їхньому змісті інтегративних зв'язків між дисциплінами. Це сприяє розвитку творчості майбутніх учителів музичного мистецтва, оперативному управлінню своїм психічним станом і творчим самопочуттям; звільненню психофізіологічного апарату, збагаченню емоційного досвіду, розвитку уяви.

Головним напрямом формування професійних якостей вчителя є інтелектуальна, творча діяльність. Оволодіння різноманітними знаннями спрямовує на створення духовних цінностей і втілення їх у дійсність. Інтелект впливає на вибір життєвого шляху, певної дії, вчинку, бажання. Проте раціоналізм, відокремлений від почуттів, не дає змоги сприймати навколишній світ в усій багатогранності. 268 Тільки гармонія раціонального і чуттєвого забезпечує власне бачення світу з позицій гармонії та краси.

На думку Г. Берліоза, «диригентові необхідно бачити та чути, володіти швидкою реакцією та бути рішучим... володіти обдаруваннями, що майже не піддаються визначенню. Потрібно, щоб люди відчували те, що він відчуває, чим він сповнений, чим схвилюваний; тоді його почуття, його хвилювання передаються виконавцям, його внутрішнє полум'я зігріває їх» [2, 510].

Видатний композитор і диригент підкреслює, що художнє виконання має відображати не тільки стиль автора, а й особистість виконавця, його почуття, уяву. Справжній артист виконуватиме твір із натхненням, відчуваючи себе в цей момент співавтором і навіть творцем. А інакше ми побачимо і почуємо тільки копію твору.

На початковому етапі слід ретельно вивчити текст, вжитися в його деталі (бо текст – це єдиний «вхід» у твір). Пізніше, коли твір уже добре засвоєний, можна виконувати його вільно, якщо цього потребує логіка почуттів [3].

Сучасна педагогіка спрямована на формування поліхудожньої свідомості суб'єкта на основі інтеграції знань у вивченні предметів

художньо-гуманітарного циклу. Відповідно до вимог сьогодення, головною рисою диригента-хормейстера має бути, на нашу думку, прагнення до універсалізму вмінь. У цьому сенсі можна говорити про повернення до старовинного універсалізму регентів, але у новому ракурсі – сучасного, ерудованого музиканта-диригента.

Отже, з метою підвищення ефективності підготовки музикантів-педагогів необхідно приділяти велике значення закріпленню інтегрованих знань у диригентсько-хоровій освіті.

Висновки. Інтегративний підхід до підготовки вчителів музичного мистецтва сприяє формуванню їхньої професійно-педагогічної диригентсько-хорової гнучкості. Інтегративні процеси відіграють головну роль на всіх рівнях диригентсько-хорової освіти – методологічному, теоретичному, практичному, але кінцевим результатом є якісні особистісні зміни, пов'язані з розвитком, становленням і формуванням інтегративно-цілісних якостей митця. Потенціал інтеграції тим більший, чим різноманітніший і різноякісніший склад здібностей музиканта. Ефективний результат можливий за умов організованої, цілеспрямованої систематичної роботи. Таким чином, диригентсько-хорову підготовку вчителя музичного мистецтва ми сприймаємо не як просте засвоєння 269 визначених музичних понять, а формування особистості, яку характеризує творчий підхід до своєї справи і цілісне, інтегративне мислення.

Список використаної літератури:

1. Безбородова Л. А. Методика преподавания музыки в общеобразовательных учреждениях : учеб. пособ. [для студ. муз. фак. педвузов] / Л. А. Безбородова, Ю. Б. Алиев. – М. : Академия, 2002. – 416 с.
  2. Берлиоз Г. Большой трактат о современной инструментровке и оркестровке / Гектор Берлиоз. – М. : Сов. композитор, 1972. – Т. II. – С. 510 – 511.
  3. Коган Г.М. Музыкальное исполнительство и его проблемы / Г. Коган // Избранные статьи. – М. : Сов. композитор, 1972. – Вып. 2. – С. 5 – 30.
  4. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посіб. / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – С. 121.
  5. Станиславский К.С. Работа актера над собой / К. С. Станиславский. – М. : Искусство, 1990. – С. 367 – 400.
- Електронний ресурс
6. Школяр Л. В. Идеи развивающего образования в музыкальной педагогике школы. URL: http://bank.orenipk.ru/Text/t30_467.htm).